

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 902(477.43)

А. Гуцал

РОЗКОПКИ КУРГАННОЇ ГРУПИ В РАЙОНІ ГУСИКОВОЇ ГОРИ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИ

А. Гуцал. Розкопки курганної групи в районі Гусикової гори на Хмельниччині та їх результати. У статті йдеться про дослідження археологічною експедицією Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2007 році групи курганів ранньоскіфського часу (VII-VI ст. до н.е.), розташованої біля сіл Іванківці, Кам'янка, Спасівка Городоцького району, Хмельницької області в місцевості, над якою височить одне із підвищень Товтровою кряжу під назвою Гусикова гора. Було повністю розкопано один насип, який складався із землі й каміння, нижній пласт яких був випалений до яскравого червоно-оранжевого кольору. У центрі кургану було лінзовидне заглиблення діаметром 2,6×2,8 м впущене в материк на 0,25-0,3 м нижче лінії давнього горизонту. У ньому знаходилася вимостка, складена із кам'яних плит у кілька рядів по висоті. Встановлено, що у кургані було здійснено спалення тіла померлого і останки поміщено у глиняну урну. Курган пограбований. Із поховального інвентаря уціліли кілька глиняних мисок із вінцями відігнутими назовні або загнутими всередину, горщики банковидної форми, прикрашені розчленованим валиком по верхньому краю, фрагменти черпаків, корчажок. Знайдено також залізні пластини від панциря, бронзові і кістяні наконечники стріл, бронзові шпильки і серезки, пастові і скляні намистини та деякі інші предмети.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський національний університет, Гусикова гора, кургани, глиняний посуд, наконечники стріл, шпилька, намисто.

А. Гуцал. Раскопки курганной группы в районе Гусиковой горы на Хмельниччине и их результаты. Археологическая экспедиция Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко в 2007 году начала исследования группы курганов раннескифского времени (VII-VI вв. до н.э.), расположенной возле сел Иванковцы, Каменка, Спасовка Городоцкого района Хмельницкой области в местности, над которой возвышается один из холмов Товтровой гряды под названием Гусикова гора. Была полностью раскопана одна насыпь, состоящая из земли и камней, нижний пласт которых был прожженный до яркого красно-оранжевого цвета. В центре кургана было линзовидное углубление диаметром 2,6×2,8 м. впущенное в материк на 0,25-0,3 м ниже линии древнего горизонта. В нем находилась вимостка, составленная из каменных плит в несколько рядов по высоте. Установлено, что в кургане было осуществлено сожжение тела умершего и останки помещены в глиняную урну. Курган ограблен. С погребального инвентаря уцелели несколько глиняных мисок с венчиками, выгнутыми наружу или загнутыми вовнутрь, горшки банковидной формы, украшенные расчлененным валиком по верхнему краю, фрагменты чер-

паков, корчажек. Найдены также железные пластины от панциря, бронзовые и костяные наконечники стрел, бронзовые булавки и серьги, пастовые и стеклянные бусины и некоторые другие предметы.

Ключевые слова: *Каменец-Подольский национальный университет, Гусыкова гора, курганы, глиняные сосуды, наконечники стрел, булавка, бусина.*

Терени Середнього Подністров'я в період раннього залізного віку були густо заселені праслов'янськими племенами, про що свідчать численні старожитності. Серед них помітне місце займають кургани, вивчення яких розпочалося ще з кінця XIX ст. Г. Осовським¹, Ф. Пулаським² та іншими. Пізніше ці роботи продовжив Т. Сулімірський, який підсумував результати всіх досліджень у відомій монографії³. Після Другої світової війни розкопки поховальних пам'яток проводили М. Бандрівський⁴, В. Захар'єв⁵, Л. Крушельницька⁶, Л. Кучугура⁷, Ю. Малеев⁸, Г. Мельюкова⁹, Г. Смирнова¹⁰, Б. Тимощук¹¹.

З 80-х років XX ст. дослідження курганів на Поділлі здійснюються археологічною експедицією Кам'янець-Подільського університету. Мета цієї статті полягає у тому, щоб донести до широкого загалу інформацію про розкопки кам'янецькими археологами одного із таких курганів, який входить до складу групи, розташованої на полях трьох сіл: Іванківці, Кам'янка, Спасівка Городоцького району, Хмельницької області, що розосереджена навколо одного із тотрових підвищень, яке має місцеву назву Гусикова гора. Тут у свій час нараховувалося біля 20 насипів. Добра половина їх зараз, з різних причин, вже повністю зруйнована і ніякими ознаками себе не проявляє.

Експедиція розпочала вивчення тих курганів, які ще були помітні на фоні горизонту. У той перший сезон робіт було повністю досліджено насип, який у польовій документації зафіксований під першим номером. Він знаходився правіше дороги, що відгалужується від траси Чемерівці-Сатанів і веде до відомого курорту мінеральних вод.

Сам насип складався із каміння й землі і був розтягнутий плугами в різні сторони. Ще до розкопок каміння виступало на площі 20×25 м, але первісний діаметр, треба думати, був меншим. При дослідженні розкоп поділили на квадрати зі сторонами 2 м з позначеннями по лінії захід-схід – буквами: А, Б, В, Г, Д, Е і – північ-південь – цифрами: 1, 2, 3, 4, 5 (рис. 1). Після заглиблення на 0,2 м по всій площі оконтурилось каміння, шар якого щільнішим був на периферії. Більше каміння зосереджувалось ближче до краю. Особливо помітно це було із західного боку, частково – з північного, зовсім слабким кам'яний шар виявився із півдня. Також привертало увагу те, що зовнішній периметр обставлено каменями великих (50-150 кг) розмірів, які там, де вони не порушені, мають нахил всередину. Таким чином, кам'яна конструкція виявилася такою ж як і у більшості курганів з території Середнього Подністров'я, розкопаних у попередні десятиліття. Тобто, найбільші камені утворюють кільце, яке оточує центр кургану, де знаходиться поховання, а сам насип далі споруджувався із глиняно-земляної суміші і каміння.

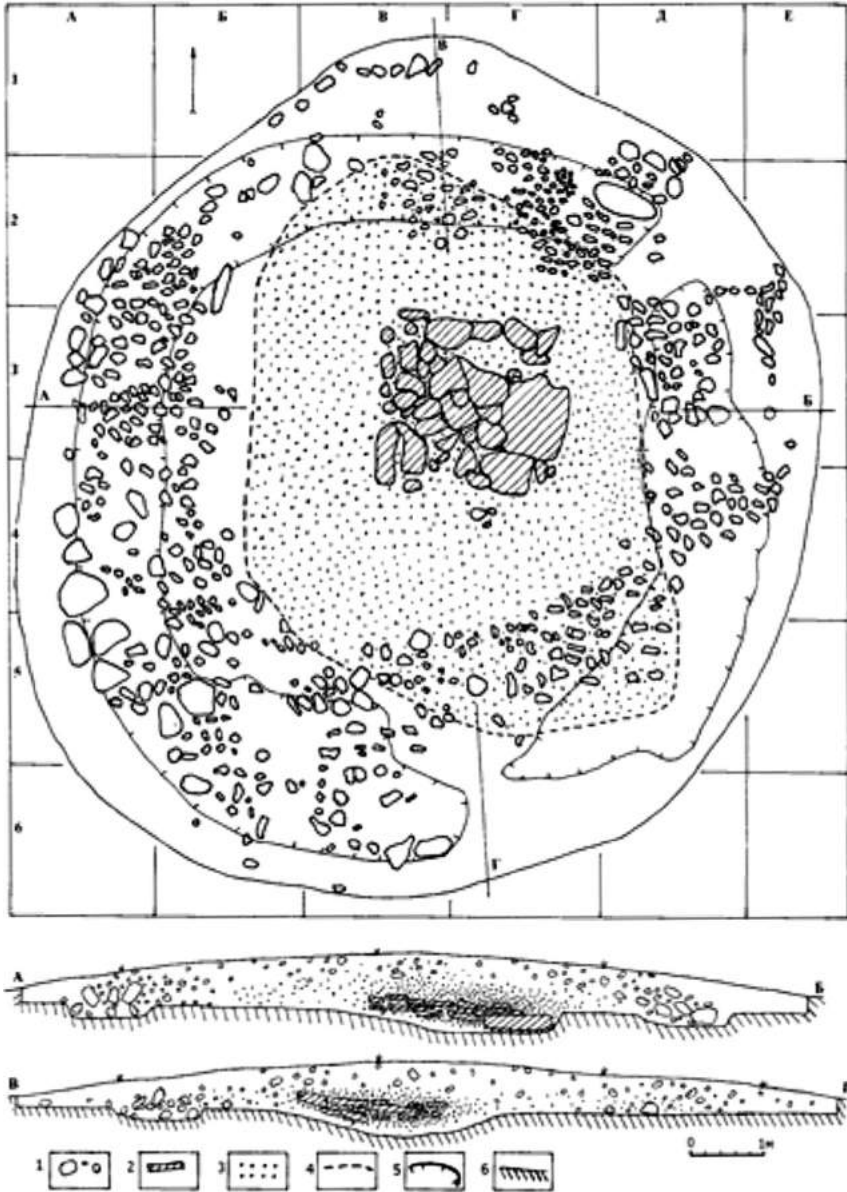

Рис. 1. План кургану № 1:
 1 – каміння; 2 – кам'яна підлога; 3 – випалений ґрунт;
 4 – межі проваленого шару; 5 – яма; 6 – материк

Особливістю нашого кургану є те, що для згаданого кільця було вибито канавку глибиною до 0,25 м і шириною 1,05-1,25 м, а у південно-східному секторі – до 2 м. З півдня і північно-сходу у рівчачку був розрив (перемичка) шириною відповідно 0,45 і 0,68 м. Каміні були зосереджені, головним чином, в межах рівчачка, хоча виходили і за його лінію. Загальна висота кільця доходила до 0,7 м, а діаметр 10×10,5 м. Вершина насипу зрідка закидана камінням, яке ніби смугою завширшки 1,2-1,5 м пересікає курган із південного-заходу на північний-схід. У просторі, що примикає з обох боків до смуги, каміні, практично, відсутні. Відразу ж після заглиблення на один штик по всій центральній частині кургану став проглядатись шар випаленого до оранжево-червоного кольору ґрунту, інтенсивність якого наростала по мірі заглиблення. Площа його 7,6×5,4 м, товщина, як з'ясувалось пізніше, доходила у центрі до 0,4-0,55 м. Цей шар мав однорідну структуру. Він складався з розсипчастої суміші землі, глини, каміння і, зазнавши дії сильного вогню, пропалився до яскравого оранжево-червоного відтінку. Проте явних ознак вогнища тут не простежено. Лише подекуди можна було натрапити на окремі золисті вкраплення, чи дрібні вуглики, які не становили якогось вираженого прошарку. Тому залишається незрозумілим походження такої випаленої маси. Складається враження, що її могли завозити зі сторони, що скоріш за все, не так. При розчистці цього пропаленого нагромадження траплялися деякі знахідки, про які мова піде нижче. На глибині 0,4-0,45 м від вершу насипу у випаленому шарі було виявлено ущільнений пласт завтовшки 1-1,5 см, який можна прийняти за глиняну долівку. Вона складалася із того ж перепаленого ґрунту, але, очевидно, була спеціально утримована, злежалася від часу і мала вигляд кірки. Площа такої долівки – 4,38 м (північ-південь) і 3,2 м (захід-схід). Під нею, але на значно меншій площі (2,4×2,5 м), залягала кам'яна вимостка, яка була основою долівки. Вимостка складалася із плит, які мали незначний нахил у південно-східному напрямку, і була орієнтована сторонами майже по сторонах світу деяким відхиленням у північній точці до сходу. Плити (по висоті) лежали у кілька рядів – від двох до п'яти. Особливо це було помітно зі східного і південного боків. Найбільша товщина вимостки близько 0,3-0,35 м. У її конструкції були задіяні плити різної величини (розміри деяких сягали 0,8×0,9 м), більші із них знаходилися у нижніх рядах. Вся вимостка була збудована у лінзовидній ямі діаметром 2,6×2,8 м, заглибленій на 0,25-0,3 м нижче лінії давнього горизонту. Під плитами ґрунт був пропалений до червоного кольору на 2-6 см. Розібрання вимостки показало, що її нижній ряд підстилав шар того ж випаленого рихлого ґрунту, який заповнював весь центр кургану. Цей же ґрунт заповнював і порожнини між рядами плит, нівелював нерівності. Спостереження показують, що будівництво кургану розпочали із прокопування канави, у яку заклали основу кам'яного кільця. В центрі викопали лінзовидну яму, куди занесли дрова і тіло померлого, після того все підпалили. Допускаємо, що в процесі горіння вогнище могли присипати ґрунтом. Багаття було потужним настільки, що кілька

кубометрів землі випалились до стану цегли. Після кремації перепалені кістки зібрали у горщик. Лінзовидне заглиблення вирівняли плитами, над якими утрамбували долівку, поставили у північно-східному куті урну, а на інших ділянках супровідний інвентар. Не виключено, що після цього у кургані був збудований дерев'яний склеп, зрубного типу, без стовпових опор, який згорів уже у наступній пожежі. Це дуже ймовірно, враховуючи існування утрамбованої долівки і кам'яної вимостки, які, як правило, є складовими частинами дерев'яних поховальних камер.

Курган пограбований. Про це переконливо говорять явні втручання в насип, які зафіксовані у східній частині кургану.

У випаленому шарі курганного заповнення знайдено близько 240 цілих і близько 260 уламків залізних панцирних пластинок. Вони знаходилися у пропаленому шарі на різних рівнях, але переважно у східній і південно-східній ділянках насипу. За 1,5 м від центру на площі у 2,5-3 квадратних метри знайдено чотири кістяні наконечники стріл, чотири бронзових оплавлених та три розплавлених і зварених до купи вістрів стріл. У кв. 3-В, фактично на рівні згаданої утрамбованої долівки, але за її межами, ближче до краю випаленого шару, стояло в ряд три миски з відігнутими назовні краями, трохи далі на північ від них – миска із загнутим всередину вінцем. У кв. 3-Г біля північно-східного кута кам'яної вимостки розчищено глиняну урну (банкоподібний горщик), заповнену кальцинованими кістками, серед яких знаходилося більше 50 каолінових намистин, а під урною – цв'яховидна шпилька. Поряд лежала корчажка з гладким валиком, та одна на одній дві гальки. Кістки в урну були зібрані разом з перепаленими фракціями ґрунту, які складали чи не половину вмісту посудини.

Збереженість поховального інвентаря погана, але він, все-таки, дає уяву про форми посуду, який використовувався тоді, деякі види озброєнь, захисного обладунку, прикрас тощо. Він дозволяє віднести курган до Західноподільської групи культур скіфського часу. Зупинимося коротко на характеристиці знахідок.

1. Миска (рис. 2, 6) – одна із трьох, які стояли поряд у кв. 3-В. Корпус конусовидно звужується до плоского дна і різким переломом переходить у відхилений назовні заокруглений вінець. Поверхня коричнева, підлощена, випал однорідний, тісто якісне зі вмістом дрібного піску, шамоту, дрібних фракцій жорстви. Діаметр вінця – 29,5 см, дна – 8,5 см, висота – 7,9 см.

2. Миска (рис. 2, 2). За формою близька до попередньої. Її відрізняє те, що перехід тулуба в шийку, яка поставлена вертикально, а шийки у відігнутий вінець, більш різкий, рельєфніший ніж у згаданого вище екземпляра. Колір і тісто аналогічні. Діаметр вінця – 28,2 см, дна – 8,1 см, висота – 8,6 см.

3. Миска (рис. 2, 3). Корпус конусовидний, тупим кутом з'єднується із плоским дном. Шийка коротка, вертикально поставлена, вінець майже прямий, відігнутий паралельно корпусу. Всередині посудина коричнева,

зовні – одна половина коричнева, інша – чорна. Тісто із вкрапленнями дрібного піску, жорстви, шамоту, стінки підлощені. До верхньої частини тулуба і вінця прикріплена ручка, стрічкоподібна у перерізі. Діаметр вінець – 26,4 см, дна – 8,1 см, висота – 8,4 см.

Рис. 2. Глиняний посуд із кургану № 1

4. Миска (рис. 2, 1), знайдена у кв. 3-В. Колір коричневий, поверхня підлощена, у глині – пісок, незначні вкраплення шамоту, випал високого ґатунку. Тулуб конусовидний, дно плоске, край вінця заокруглений, відігнутий всередину. Діаметр вінець – 14,3 см, найширшої частини корпусу – 14,8 см, дно – 6,2 см, висота – 6,2 см.

5. Горщик-урна (рис. 2, 8), сильно деформований у вогні. Форма банкоподібна, звужена до дна, край вінця підпрямокутно зрізаний, злегка відхилений назовні, орнаментований валиком з пальцевими заціпами і наскрізними проколами. На тулубі наліплено три сосковидні виступи. У тісті грубі домішки жорстви і шамоту, які виступають на зовнішню поверхню, від чого вона шерхата, видно сліди загладжування (можливо жмутом соломи?). Внутрішня сторона більш акуратна, гладша. Забарвлення коричневе. Діаметр вінець – 21 см, дна – 12,5 см, висота – 28 см.

6. Корчажка (рис. 2, 7). Корпус розширений на середині висоти, плавно переходить у високе горло, вінець заокруглений відігнутий. По тулубу йде гладкий валик. Стінки підлощені, забарвлення коричневе. Розміри: діаметр вінець – 14,9 см, тулуба – 18,4 см, дна – 10,6 см, висота – 22,3 см.

7. Фрагмент миски. Коричнева поверхня підлощена. Корпус конусовидний, вінець загнутий всередину. Діаметр вінця – 21,2 см, дна – 7,5 см, висота – 7,1 см.

8. Уламки миски. Забарвлення коричневе, стінки залощені. На зламі видно з'єднання глиняних стрічок у процесі формування посудини. Такий стик помітний в місці з'єднання дна і стінок, стінок і вінця (нижня стрічка напущена на зовнішню сторону верхньої, а верхня – відповідно на внутрішній бік нижньої). Розміри: діаметр вінець – 25,5 см, дна – 7,6 см.

9. Уламок верхньої частини миски. Стінка масивна, у місці переходу корпусу в плічки досягає товщини 1,6 см. Вінчик прямий, нахилений назовні, колір коричневий, поверхня підлощена, діаметр вінця – 36 см.

10. Частина миски. Форма конусовидна. Перехід тулуба в шийку і вінчик із зовнішнього боку слабопрофільований, із внутрішнього – більш рельєфний. Забарвлення – коричневе, підлощеність краще збереглась всередині, вінчик відігнутий. Діаметр вінець – 28,2 см, дна – 8,4 см.

11. Уламки черпака, які дають повну форму. Дно сплюснене, із широкою вм'ятиною, яка всередині утворює помітну випуклість, вінчик високий, прямий, злегка відхилений назовні. Поверхня коричнева, підлощена. Діаметр вінець – 10,6 см, висота – 4,5 см. Ручка підовальна в перерізі, підвищувалась над краєм. Вінець розшаровується на дві пластинки (результат ліплення посудини із глиняних стрічок), видно з'єднання вінця з корпусом (тут вінець загнутий вдвоє і накладений кінцями по обидві сторони нижньої стрічки, що надавало виробу більшої міцності).

12. Частина високої кружки (рис. 2, 5), у формі банки. Висота – 15,3 см, діаметр вінець – 13 см, дна – 9,1 см. Проста петельчата ручка приліплена до середньої частини тулуба і до вінчика, по якому проходить

розчленований валик. Колір зовні коричневатий, всередині -скоріше сірий. У тісті домішки піску, шамоту, поверхня заглажена.

13. Фрагменти банковидного горщика (рис. 2, 4), орнаментованого розчленованим валиком по краю вінчика і наскрізними проколами. Стінки шерехаті, з вмістом крупного шамоту. Колір зовні сіро-коричневий, всередині – чорний. Корпус дещо розширений на середині висоти. Діаметр вінця 16,9 см, дна – 12,5 см, висота – 19,9 см.

14. Фрагмент вінчика банковидного горщика. По краю орнаментований розчленованим валиком і наскрізними проколами.

15. Частина денця невеликої посудини (кубка ?), сіро-коричневого кольору, стінки заглажені, опуклі.

16. Уламок дна миски. Плоске дно під тупим кутом переходить у конусовидний тулуб. Діаметр дна – 9,1 см.

17. Фрагмент стінки великої посудини (корчаги ?). Забарвлення заглаженої поверхні коричневатого відтінку.

18. Залізні пластини панциря, побували у вогні. Покриті іржею. Виготовлені із тонкого листа, сучасна товщина якого становить біля 0,6-1,2 мм. Більшість пластин мають розміри біля 2,9×1,5 см, хоча є незначні відхилення в ту чи іншу сторону. Форма підпрямокутна, нижні краї заокруглені, верхні прямокутні. Пластина злегка прогнута: нижній край в бік основи, на яку вона нашивалась, верхній у протилежну сторону. На кожній бляшці вибито по чотири отвори: три вверху, які ніби утворюють вершину рівнобедреного трикутника і одна збоку приблизно по середині висоти (рис. 3, 7-10). Кілька пластин відрізняються від всіх інших (рис. 3, 12, 14, 15). У них більші розміри – 4,6×2,1 см і інша форма – нижній край оформлений у вигляді трьох пелюсток. По верхньому краю, навпроти кожної пелюстки було вибито отвір, ще один отвір пробито збоку. Нижній кінець пластини підігнутий, подібно до того, як це зроблено у вузьких бляшках і орнаментований дрібним крапковим чеканом. Можливо такі, декоративно оформлені пластини, нашивались внизу панциря і надавали йому більшої естетичності.

19. Чотири кістяні наконечники стріл; всі втульчаті, побували у вогні, близькі до кулевидних, поверхня відшліфована, характеризуються такими ознаками:

а) Кінець наконечника (рис. 3, 3), потоншений, видовжений і гострий, найбільше розширення на середині висоти, нижня частина до краю втулки злегка звужується. Довжина вістря 2,5 см, глибина втулки 1,1 см.

б) Форма подібна до попереднього екземпляра (рис. 3, 4), але кінець коротший. Довжина – 2,4 см, глибина втулки – 1,1 см.

в) Форма близька до вище описаних, кінчик вістря обламаний, довжина 2,1 см (рис. 3, 5).

г) Наконечник (рис. 3, 6) виглядає більш масивним порівняно з іншими, його пропорції найбільше відповідають кулевидній формі, довжина – 2,7 см, найбільша товщина – 7,3 мм, глибина втулки 1,1 см.

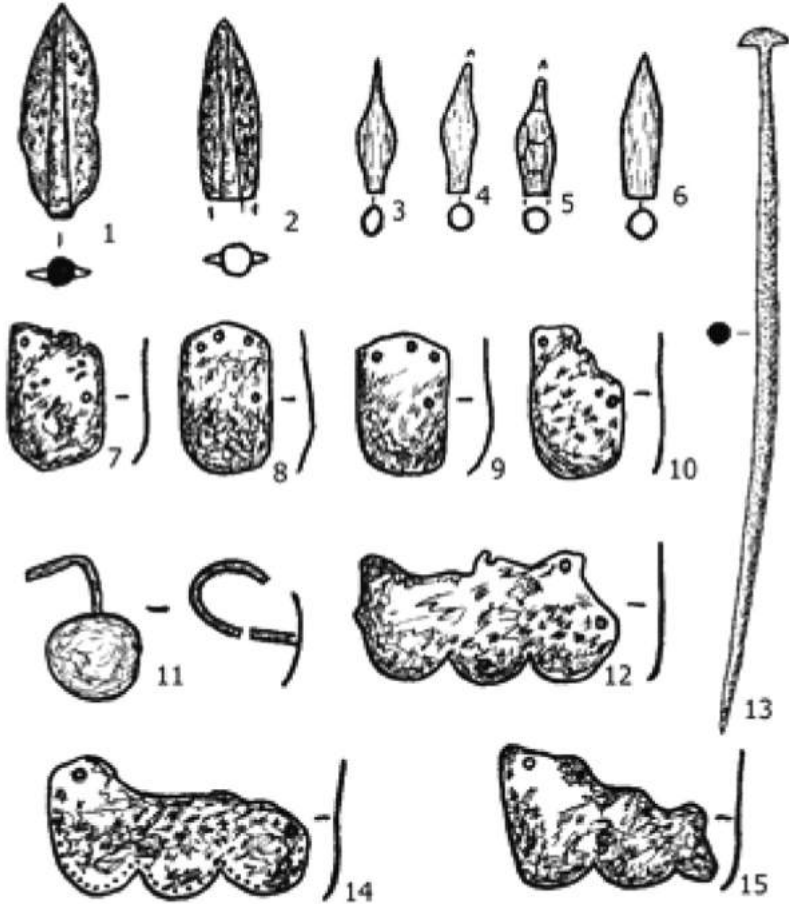

Рис. 3. Знахідки із кургану № 1:

1, 2 – бронзові і 3, 6 кістяні наконечники стріл; 7-10, 12, 14-15 – залізні пластини панцира; 11 – бронзова завушниця; 13 – бронзова шпилька

20. Бронзові наконечники стріл. Всі сильно оплавлені, втульчасті окремі спаяні між собою. По більш-менш уцілілих виробх можна вважати, що більшість із них були дволопастними з овальною формою пера (рис. 3, 1,2), і один трьохлопастний. Від високої температури три наконечники перетворилися у безформний злиток бронзи.

21. Дві бронзові цв'яховидні сережки. Одна кращої збереженості. Щиток тонкий, діаметром 1,6×1,7 см. Дужка зігнута, на кінці невелике потовщення (рис. 3, 11). Друга завушниця розпалася на окремі фрагменти, за якими можна судити, що вона була аналогічна першій.

22. Бронзова цв'яхоподібна шпилька (рис. 3, 13). Голівка випукла, стержень потовщений в середній частині, довжина – 12,9 см, діаметр голівки 9,2 мм.

23. Намистини. Виготовлені із скляної пасти у вигляді кільцевих нарізок діаметром – 4 мм, товщиною 1,3-2,2 мм, забарвлення сіро-зеленувате. Три намистинки більших розмірів (діаметр 7,2 мм), одна має округлу форму і виготовлена з каоліну, дві інші із скла, біконічні.

24. Шматок оплавленої скловидної маси чорного кольору, можливо це сплавлені намистини.

25. Раковина каури з отвором на тильній стороні.

26. Камінець для варіння їжі?. Колір сірий, форма підпаралелепіпедна, розміри – 4,4×3,2×2,1 см.

27. Половина кременевої гальки (розтирачки), пропалена у вогні.

28. Кусок зашліфованої гальки овально-ромбічної форми, один бік якої помітно тонший, що говорить про його стирання під час тривалого використання. Галька чорного кольору із коричневими плямами, розміром 4,5х2,7 см.

Форми посуду, які виявлені у кургані були поширені у ранньоскіфську епоху на великій території українського лісостепу¹². Їх всіх об'єднує зовнішній вигляд, склад глиняного тіста, орнаментация, забарвлення. Ці ознаки досить чітко визначають їхню культурну і хронологічну (кінець VII – початок VI ст. до н.е.) приналежність. Там же відомі і аналогічні знахідки наконечників стріл¹³, сережок¹⁴, намистин¹⁵, морських раковин¹⁶ і т.п.

Щодо залізних деталей панциря, то слід сказати, що для подільського регіону вони дуже рідкісні. Зокрема вони відомі у курганах із Шутновець¹⁷, Долинян¹⁸, Сирватинець¹⁹. Поза межами середньодністровської зони вони трапляються значно частіше і не лише у похованнях, але і на поселеннях²⁰.

Курганна група навколо Гусикової гори окреслює північну межу поширення практики використання каміння при спорудженні курганних насипів, яка застосовувалась в зоні Середнього Придністров'я в епоху ранніх скіфів. Ця традиція охоплює значну територію вздовж обох берегів Дністра, включаючи південні райони Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, північно-східні і північні райони Івано-Франківської й Чернівецької областей та республіки Молдова. Не зважаючи на те, що кожна пам'ятка має свої певні особливості є підстави вважати їх всіх такими, що відносяться до однієї історико-культурної групи. А ті окремі відмінності, які простежуються не є настільки серйозними, щоби брати їх до уваги. У цьому зв'язку зауважимо, що у межах будь якого одного, дослідженого на даний час курганного могильника важко знайти навіть два кургани, які би повністю повторювали один одного. Така різноманітність пояснюється відсутністю чітких норм, які би регулювали всі сторони поховального процесу, що пояснюється певним демократизмом суспільства і матеріальними

можливостями кожної родини. Тому очевидно, що при розгляді питань походження і подальшого розвитку культурних спільнот слід орієнтуватися не на другорядні деталі поховального обряду, а на основні. Вони характеризуються близькими конструкторивними особливостями спорудження курганного насипу, бірігуалізмом захоронень, ідентичністю змісту і форми поховального інвентаря. Результати вивчення пам'яток ранньоскіфського часу у Середньому Подністер'ї, отримані за останні десятиріччя, докорінно міняють наші попередні уявлення про тодішню історію цього краю.

Примітки

1. Ossowski G. Sprawozdanie drugie zwycieczki paleoetnologicznej po Galicyi (wroku 1890) / G. Ossowski. // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1891. – Т. 15. – С. 1-88.
2. Pulaski F. Mogily o nasypie kamiennym w powiecie Kamienieckim / F. Pulaski. // Swiatowit. – 1902. – Т. IV. – С. 3-39.
3. Sulimirski T. Scytowiena Zahodniem Podolu / T. Sulimirski. – Lwow, 1936. – 136 s.
4. Бандрівський М.С. Новий ритуальний об'єкт часів скіфської архаїки зі Швайковець біля Чорткова на Тернопільщині / М.С. Бандрівський // Взаємозв'язки культур бронзи і раннього заліза на території Центральної та Східної Європи. – Київ-Львів. – 2009. – С. 202-235; Бандрівський Н.С. Коцюбинчики-2 – новий пам'ятник епохи скифської архаїки в Среднем Приднестровье (предварительное сообщение) / М.С. Бандрівський // Боспорский феномен. – СПб. – 2009. – С. 30-38.
5. Захар'єв В.А. Дослідження археологічних пам'яток на території Дунаєвського району (1990 р.) / В.А. Захар'єв // Археологія Дунаєвщини. – Хмельницький. – 1992. – С. 37-39.
6. Крушельницька Л.І. Взаємозв'язки населення Прикарпаття і Волині з племенами Східної і Центральної Європи / Л.І. Крушельницька. – К., 1985. – 162 с.
7. Кучугура Л.І. Ранньоскіфський комплекс з кургану поблизу с. Врублівці в Подністров'ї / Л.І. Кучугура // Археологія. – 1995. – №2. – С. 131-135.
8. Малеев Ю.М. Курган Західноподільської групи поблизу с. Зозулинці / Ю.М. Малеев // Поховальний обряд давнього населення України. – 1991. – С. 162-181; Малеев Ю.Н. Курган скифського часу у с. Мышковці в басейні р. Збруч / Ю.М. Малеев // Курганы Степной Скифии. – Киев: Наукова думка, 1991. – С. 122-130.
9. Мелюкова А.И. Памятники скифского времени на Среднем Днестре / А.И. Мелюкова // КСИИМК. – 1953. – Вып. 51. – С. 60-73.
10. Смирнова Г.И. Курганный могильник раннескифского времени у села Долиняны / Смирнова Г.И. // Археологический сборник Государственного эрмитажа. – Л. – 1977. – С. 30-40; Смирнова Г.И. Курганы у села Перебыковцы – новый могильник скифской архаики на Среднем Днестре / Смирнова Г.И. // ТГЭ. – 1979. – Т. 20. – С. 37-67.

11. Тимошук Б.О. Зустріч з легендою / Б.О. Тимошук. – Ужгород, 1974. – 128 с.
12. Ковпаненко Г.Т. Памятникискифской эпохи Днепровского Лесостепного Правобережья / Г.Т. Ковпаненко, С.С. Бессонова, С.А. Скорый. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 5, рис. 7.
13. Смирнова Г.И. Курганы у села Перебыковцы... – С. 48, рис. 10, 9-11.
14. Петренко В.Г. Украшения Скифии VII-III вв. до н.э. / В.Г. Петренко // САИ. – 1976. – В.Д 4-5. – С. 104, табл. 16, 1-13.
15. Ковпаненко Г.Т., Бессонова С.С., Скорый С.А. Памятникискифской эпохи... – С. 100, рис. 30, 14.
16. Ковпаненко Г.Т. Курганы поблизу села Мачухи на Полтавщині / Г.Т. Ковпаненко // Археологія, 1970. – Т. XXIV. – С. 154, рис. 3,8.
17. Гуцал А.Ф. Дослідження курганів скифського часу у Середньому Подністрів'ї / А.Ф. Гуцал, В.А. Гуцал, В.М. Мегей // Археологічні відкриття в Україні 1997-1998 рр. – К., 1998. – С. 74-75, Рис. 2.
18. Смирнова Г.И. Курганный могильник раннескифского... – С. 38, Рис. 8, 6.
19. Sulimirski T. Scytowie na Zahodniem... – S. 96.
20. Шрамко Б.А. Исследования памятников скифского времени в бассейнах Ворсклы, Суды и Северского Донца / Б.А. Шрамко // Археологические открытия 1967 года. – М., 1968. – С. 209.

A.Gutsal. Excavations of Kurgan in the area Husykovoyi mountains in Khmelnytsky and their results. The article tell about the investigation by Archaeological expedition of Kamianets-Podilsky National University named after Ivan Ohienko, in 2007 began the research of Early-Scythian burialmounds of (VII-VI century BC), situated near the village sofIvankivtsi, Kamianka and Spasivka Horodok district, Khmelnytsky region. It is situated in the area above which rises one of Hills of Tovtry ridge called Gusykova mountain. One mound consisting of soil and stones and the lower layer of which burned to a bright redder-orange color, was completely excavated. In the center on the mound was hollow like a lens, with a diameter of 2,6x2,8, made dapper in the main land on 0,25-0,3 m below the old horizon. There was a stone flooring, made of stone slabs in several rows in the height in it. It was found that the body of the dead was burnt and the remains were placed in a clay urn. The mound was robbed. Several clay bowls with crowns curved outward or inward, pots in the form of jar, decorated with dismembered roller, on the upper edge, the fragments of buckets, a clay pot, were survived of all burial inventory. The iron plates of the armor, bronze and bone arrowheads, bronze pins and earrings, paste and glass beads and some other things were also found.

Key words: Kamenetz-Podilsky National University, Gusykova mountain, mounds, clay vessels, bone arrowheads, pins, beads.

Отримано: 03.10.2014 р.